

Nieuwsbrief

Leren voor Duurzame Ontwikkeling Flevoland

Nummer 2, september 2006

Programma LvDO Flevoland goed op stoom!

In januari 2005 ging het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling Flevoland van start. Inmiddels zijn we halverwege de looptijd van dit programma. Met deze nieuwsbrief brengen wij u op de hoogte van de laatste stand van zaken. Centraal onderwerp in deze Nieuwsbrief is het Manifest Nieuw Flevolands Peil en de vele activiteiten in het kader van dit Manifest. Vanwege de grote rol van het vastleggen en overdragen van leerervaringen binnen het programma LvDO, vindt u het aspect 'leren' als rode draad terug in alle artikelen. Wij wensen u veel leesplezier!

NIEUW ELAN BOUWEN & WONEN

Het Manifest Nieuw Flevolands Peil (NFP) is een afsprakenkader voor goed bouwen en prettig wonen in Flevoland. Doel van het NFP is het krijgen van een nieuw elan binnen de praktijk van bouwen en wonen en daar concrete afspraken over maken. Centraal staat de samenwerking met partijen die een belangrijke rol kunnen en willen vervullen in die bouw- en woonpraktijk. Het NFP is het resultaat van het initiatief dat de provincie Flevoland, de zes gemeenten, Natuur en Milieu Flevoland en de Stichting Duurzaam Flevoland begin 2004 hebben genomen om stappen te zetten richting een integrale duurzame gebouwde omgeving. Inmiddels hebben al 52 partijen het Manifest ondertekend.

Hoe doe je dat?

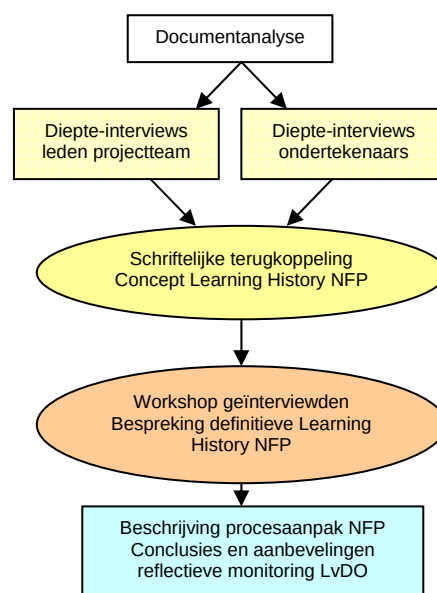
In de totstandkoming van het NFP zijn stappen gezet tot een aanpak waar verschillende partijen zich aan hebben willen committeren. Het

expliciet maken van deze stappen geeft inzicht in de drijfveren van partijen om mee te doen aan het NFP, hoe zij daar tegen aankijken en welke belangen zij zien in gezamenlijke afspraken op het gebied van bouwen en wonen. Dit levert kansen op om ook binnen andere contexten vergelijkbare trajecten op te starten. De provincie en SenterNovem hebben daarom TNO de opdracht gegeven om de leerervaringen van de betrokkenen bij en ondertekenaars van het NFP vast te leggen.

Het 'lerende verhaal' van het NFP

Gekozen is voor het opstellen van een zogenaamde 'learning history' van de gevolgde aanpak die heeft geleid tot het NFP. 'Learning History' is een methode om organisaties te laten leren van ervaringen en gevolgen van de eigen leer- en veranderingstrajecten. Kenmerkend voor een 'learning history' is dat niet alleen de les die uit de ervaring wordt getrokken wordt verteld, maar ook de erva-

ring zelf en de context waarbinnen deze wordt verkregen. Zo zijn de specifieke inzichten ook over te zetten naar een andere setting.

Aanpak Learning History NFP

De eerste resultaten zijn naar verwachting eind 2006 beschikbaar.

NIEUW FLEVOLANDS PEIL

Het begin van een transitie

Bouwen met respect voor mens, milieu en maatschappij staat hoog op de agenda in Flevoland. Dit is bevestigd met de ondertekening van het Manifest 'Nieuw Flevolands Peil' op 10 juni 2005. Al 52 partijen hebben zich verbonden aan het Manifest.

Manifest voor goed bouwen en prettig wonen in Flevoland

Bij de jongste provincie van Nederland past een frisse en innovatieve aanpak. Het ontdekken en ontginnen van nieuw land is hier onlosmakelijk mee verbonden. Voortbouwend op die cultuur willen de ondertekenaars van dit Manifest het bouwen en wonen verder brengen. Voorbij het nu gangbare: naar een Nieuw Flevolands Peil!

Het 'Nieuw Flevolands Peil' (NFP) is geen eindpunt, maar het begin van een transitie. Meerdere projectinitiatieven en projecten brachten in het afgelopen jaar de nieuwe koers in praktijk. De feitelijke concretisering van de nieuwe koers verkeert echter nog in een pril stadium en vraagt om een sterke regio, continuïteit en blijvende aandacht.

De Regionale Dubo Consulent Flevoland heeft een grote bijdrage geleverd aan de totstandkoming van het NFP. Eind 2005 is besloten deze functie voor minimaal twee jaar te verlengen, wat een belangrijke bijdrage kan leveren aan het verzilveren van

de ambities van het NFP. Hieraan wordt voortvarend getrokken door meerdere partijen binnen heel Flevoland.

Subsidie duurzame initiatieven

Zo hebben in 2005 de zes gemeenten in samenwerking met vrijwel alle Flevolandse woningbouwcorporaties een project ingediend bij de Tender Energiebesparing Lage Inkomens (TELI). Het project 'De meter beter op Nieuw Flevolands Peil' wil huishoudens met een laag inkomen informeren, adviseren en helpen bij energiebesparing. De focus hierbij is, naast verbeteren van de conditie van woningen (o.a. isolatie en tochtwering), vooral gericht op het gebruik van de woningen (o.a. bediening van de installaties en ventileren) en het woongedrag (o.a. verlichting, apparatuur en watergebruik). Omdat het project niet is gehonoreerd voor subsidie, is het nog niet opgestart. Het stimuleren van energiebesparing bij individuele huishoudens in de particuliere sector zal later dit jaar via een ander provinciaal project uitgezet worden.

De initiatieven voor de marktintroductie van het innovatieve concept Passiefhuis (zie kader) hebben wel tot succes geleid. Twee aanvragen, samen goed voor 1 miljoen euro subsidie, zijn gehonoreerd binnen de regeling Energie Onderzoek Subsidie: Demonstratie. Woningcorporatie Goede Stede zal de passiefhuistech-niek inzetten bij de realisatie van 60 woningen (koop en huur) in de sociale woningbouw. Projectontwikkelaar BAM Vastgoed heeft ingestoken op de particuliere sector. Doelstelling is de realisatie van 120 woningen op basis van individuele woonwensen en

een zeer grote mate van duurzaamheid. Beide projecten worden gerealiseerd in Almere.

Deze twaalf dijkwoningen in Sliedrecht kunnen gezien worden als het eerste marktconforme passiefhuizenproject in Nederland. Wooncomfort en energiezuinigheid komen in de plaats van tocht, kou en vocht, zoals dat aan de orde van de dag was in de karakteristieke dijkhuizen.

Praktijk van hoge ambities

Gemeente Noordoostpolder heeft het voortouw genomen in het vertalen van de doelstellingen van het NFP in prestatiegerichte afspraken. In afwachting van het regionale traject voor de definiëring van een kwaliteitspeil van het NFP (zie artikel Flevoster) zijn met behulp van het instrument GPR Gebouw de duurzaamheidsambities voor de wijk Emmelhage vastgelegd. Voor elk aspect geeft GPR Gebouw een kwaliteitsscore op een schaal van 1 tot 10. Hoe hoger de kwaliteit, hoe hoger de score. Een score van 5 komt overeen met het niveau van het Bouwbesluit. De ambities voor Emmelhage zijn vastgelegd op 7,5 voor het aspect 'energie', 7-7,5 voor het aspect 'water' en een totaalscore van 42 punten voor alle zes de kwaliteitsaspecten (energie, water, materialen, afval, gezondheid en woonkwaliteit). Hoge ambities dus!

Noordoostpolder bijt ook het spits af in het project 'Meer halen uit materialen' (zie kader). In dit project zijn,

op basis van bestaande technieken en bouwmethoden, vijf marktgerichte woningbouwconcepten ontwikkeld met materiaalbesparing als speerpunt. In de eerste realisatiefase van Emmelhage worden 12 woningen met een dergelijk label gebouwd.

Met een verbruik van 100 miljoen ton draagt de burger- en utiliteitsbouw bij aan toekomstige schaarste aan beton- en metselzand, grind en cement. Dit vraagt om andere oplossingen in de bouw. Onder het motto 'Meer halen uit materialen' zijn in een samenwerking tussen de provincie Flevoland en de gemeente Almere vijf marktgerichte woningbouwconcepten ontwikkeld. Elk van deze concepten gaat uit van een besparing op de toepassing van deze grondstoffen van meer dan 20%.

Kennis benutten, ervaringen delen

Het NFP is het resultaat van een intensief participatietraject met op dit moment een commitment van 52 zeer verschillende partijen. De wijze waarop en de mate waarin invulling wordt gegeven aan dit commitment verschilt per partij. Het proces van leren voor duurzame ontwikkeling is hierin nadrukkelijk aan de orde.

Coalitievorming en netwerken zijn belangrijke succesfactoren voor het NFP. Een goed lokaal voorbeeld is de Arena Almere Duurzaam. Sinds 2004 is een groep van partners van de gemeente (woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, vervoerorganisaties, natuur- en milieuorganisaties en de Rabobank Almere) bezig duur-

zaamheid breder en met meer draagvlak neer te zetten als kans en kwaliteit voor Almere. De Arena Almere Duurzaam is een open consortium om goede dingen voor de stad te doen, samen te werken om initiatieven en projecten op te zetten, af te stemmen en kennis uit te wisselen. Het NFP vervult hierin een prominente rol met o.a. de marktintroductie van het Passiefhuis en de opstart van het project Flevoster.

Voorbij het nu gangbare

Goed voorbeeld doet goed volgen. De bedoeling én verwachting is dat het nieuwe duurzaam elan zich verder zal uitbreiden en verdiepen onder alle betrokken partijen. Dit wordt ondersteund met een wervende communicatie gebaseerd op inspireren, motiveren en enthousiasmeren. Verleiden en verbinden is en blijft het devies. Voorbij het nu gangbare; naar een Nieuw Flevolands Peil!

Doelstellingen NFP:

Realiseren van goed bouwen en prettig wonen, via:

- benutten competentie van bewoners;
- formuleren en realiseren van basiskwaliteit en topkwaliteit;
- integreren van duurzaamheid in reguliere activiteiten;
- realiseren van voorbeeldprojecten;
- jaarlijks communiceren over de resultaten.

Beoogde resultaten NFP

- programma's met een gevulde projectenportefeuille;
- aansluiting en verbinding met andere (beleid)sporen binnen de provincie;
- maatschappelijke doorwerking;
- lerende maatschappij, organisaties en individuen;
- sterk regionaal netwerk NFP.

FLEVOSTER, KOMPAS VOOR VERDERE VERBETERING

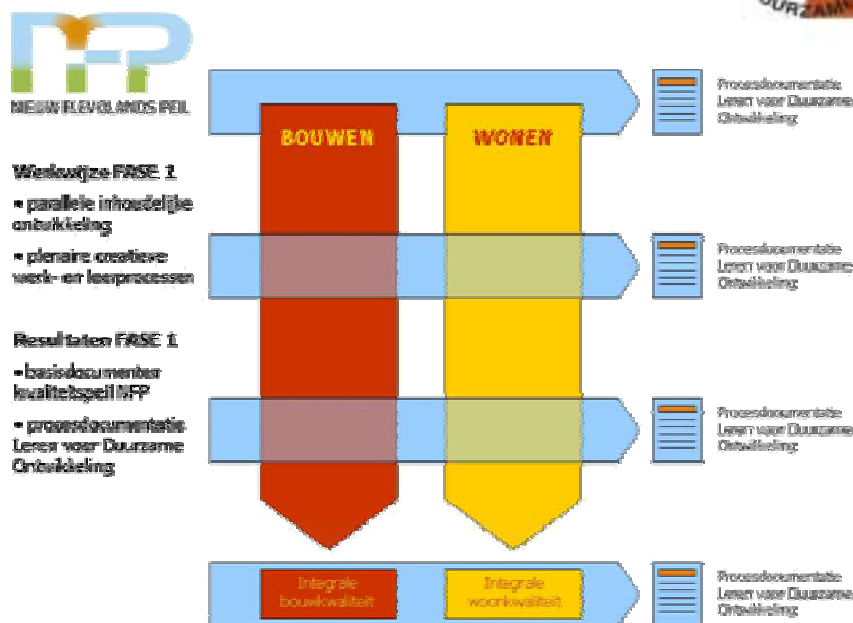
Verleiden en verbinden is het devies in de aanpak van het Nieuw Flevolands Peil (NFP). Er zijn dan ook een aantal 'lonkende vooruitzichten' in het NFP opgenomen. Kwaliteitslabeling van woningen en wonen is er daar één van. De 'Flevoster', zoals dit instrument in de voorbereidingsfase heet, is een cruciale stap in het transitieproces. Het richt zich op het vaststellen van de bandbreedte van het peil: het kompas voor verdere verbetering.

Waarom een nieuw peil voor Flevoland? Er zijn toch al heel veel instrumenten? Inderdaad, zowel voor bouwen als voor wonen bestaan verschillende instrumenten en werkwijzen naast elkaar, ieder met zijn eigen kwaliteitsnormen. Er is veel te doen over deze brede en veelzijdige instrumentenmix. Overheden zien graag standaardisering, marktspelers hechten aan hun eigen flexibiliteit. Deze pluriformiteit past bij het NFP. We nemen immers vrijwilligheid als uitgangspunt om boven de wettelijke norm uit te komen. Hierbij worden de legitieme belangen en de natuurlijke rollen van alle spelers (van bouwers tot bewoners) gerespecteerd. Dit impliceert eigen keuzemogelijkheden voor de te kiezen instrumentenmix. Maar wat niet past is willekeur. We willen naar een Nieuw Flevolands Peil. De ambitie is de discussie te kantelen van instrument naar ambitie, en te spreken over doelstellingen die *achter* de instrumenten liggen. Want over het peil dat nagestreefd wordt, moeten we het eens zijn.

Uitgangspunt is het vaststellen van een bandbreedte, waarbij het algemene basispeil ('ondergrens') goed realiseerbaar moet zijn voor alle partijen, en hogere kwaliteitspeilen meer inspanning vragen.

Twee peilstokken in samenhang

NFP staat voor goed bouwen en prettig wonen. Bij *wonen* staat de bewoner centraal, voor een groot deel los van de woning. Denk aan de inrichting en de apparatuur die wordt aangeschaft. De bewoner streeft ernaar dat hij zich prettig voelt. Tegelijkertijd bepaalt de *bouw* de fysieke woning en de voorzieningen die daarin zijn aangebracht en daarmee in hoge mate de woonmogelijkheden. Als het gaat om duurzaamheid staan deze twee zaken niet altijd op goede voet met elkaar. Daarom hanteren we in het NFP een drieluik, waarin zowel het bouwen als het wonen een plek heeft. De verbindende schakel is het gebruik van de gebouwvaste voorzieningen door de bewoner. We zoeken integrale kwaliteitspeilen voor zowel het bouwen als voor het wonen. Die twee staan niet los van elkaar. Duidelijk is dat het bouwen zaken moet voortbrengen die het wonen prettiger maken. Dat is het gedeelde belang van bouwers en (be)woners. Kijken we dus naar integrale bouwkwiteit, dan nemen we de wonerswens daarin mee. En definiëren we integrale woonkwiteit, dan komen de randvoorwaarden van bouwprocessen daarin terug. Dat bouwers en woners daarnaast ook ieder hun eigen belangen hebben (zoals continue en renderende bouw, en betaalbare leefbare woningen) spreekt daarin voor zich.

Bottom-up benadering

Het project 'Flevoster' kenmerkt zich door brede betrokkenheid en 'bottom-up' werken. Regionale initiatieven met bijbehorend draagvlak vanuit de ondertekenaars vormen het vertrekpunt. Dit leidt tot twee proceslijnen, ieder gedragen door een ander spelersveld. De eerste proceslijn definieert integrale bouwkwiteit, de tweede proceslijn integrale woonkwiteit. Er is sprake van een stevige uitwisseling tussen beiden. Het spelersveld rond lijn 1 (bouwen) wordt primair gevormd door de realiserende en beherende spelers (overheden, ontwikkelaars, corporaties, architecten, aannemers, toeleveranciers). Het spelersveld rond lijn 2 (wonen) wordt primair gevormd door de wonervertegenwoordigende partijen (VACPunt Wonen, Woonbond, MilieuCentraal, Platform Bewoners en Duurzaam Bouwen, VEH).

Ontdekken en ontginnen

Centraal staat de benoeming van het Flevolandse peil. De ambitie is zowel in het *woningenbestand* (bestaande bouw én nieuwbouw) als in het

wonen zelfverbetering te realiseren.

Een afgeleide doelstelling is het in dit proces aan boord halen van lopende projecten, of het identificeren van kristallisatiepunten voor concrete projecten die met dit kompas verbetering willen realiseren. Deze projecten krijgen de status van pilot in een regionale praktijktest. Zo ontwikkelt zich de NFP-projectenportfolio.

Op korte termijn wordt een reeks van voorbereidende workshops gehouden, met daarna medio november een startconferentie met de manifestpartners. Deze conferentie krijgt tevens het karakter van een formele projectstart van het spoor 'Flevoster'.

TWEE PROJECTEN UIT HET ACTIEPROGRAMMA DUURZAAM WONEN

FLEVOLAND VERLICHT!

De eerste acties van SlimLicht! in Flevoland, onderdeel van het Actieprogramma Duurzaam Wonen, zijn met succes afgerond. Doel was zoveel mogelijk gloeilampen te vervangen door spaarlampen. Zo wordt heel concreet een stukje duurzaamheid gerealiseerd. Niet alleen vanwege de energiebesparing door de vervanging van lampen, maar ook door de aandacht voor het sociaal leerproces en samenwerking tussen consument, marktpartijen en overheden.

SlimLicht! vraagt organisaties als scholen, verenigingen, woningcorporaties en gemeenten hun achterban te stimuleren zoveel mogelijk gloeilampen te vervangen door spaarlampen. Dit gaat gepaard met informatie over energiebesparing en in het geval van scholen ook met lesmateriaal en inzameling voor een goed doel. Scholen die meedoen aan de actie krijgen namelijk €1,50 per lamp van SlimLicht! voor een goed doel naar keuze.

SlimLicht! is gestart in januari 2006. Alle basisscholen in drie van de zes gemeenten zijn inmiddels benaderd. Twee scholen hebben de actie al uitgevoerd. Bij één school was dit zo succesvol dat ze nog een keer willen meedoen. Binnen twee maanden hebben ze bijna € 500,- ingezameld voor het goede doel. Dat zijn ruim 300 lampen!

SlimLicht! werkt ook aan acties met woningcorporaties en gemeenten. Woningcorporaties besteden steeds meer aandacht aan energiebesparing. Zo ook bijvoorbeeld Oost Flevoland Woondiensten. Zij doet mee met de actie SlimLicht! door elke huurder een spaarlamp te geven.

Ook gemeenten kunnen spaarlampen geven aan huishoudens. Elke gemeente krijgt een éénmalige tegemoetkoming om huishoudens met een laag inkomen te compenseren in de gestegen energielasten. SlimLicht! stelt voor om deze huishoudens spaarlampen te geven in plaats van geld. De tegemoetkoming wordt dan kosteloos vermenigvuldigd door de energiebesparing.

EXPLORELAB COLUMBUSKWARTIER

De wijk Columbuskwartier in Almere Poort moet de duurzaamste wijk van Almere worden. Een duurzaamheidsplatform genaamd ExploreLAB Columbuskwartier, moet ervoor zorgen dat duurzaamheid een centrale rol krijgt in de ontwikkeling van de wijk. Met daarbij zowel oog voor het bouwen als het wonen.

Het ExploreLAB gaat allereerst dienst doen als denktank ter ondersteuning van de realisatie van de gestelde duurzaamheidsambities in de plan- en inrichtingsfase. Het zwaartepunt van de actoren zal liggen aan de bouwzijde. Beoogd wordt dat in de beheer- en woonfase een verschuiving optreedt naar bewoners, wijkcentra en schoolbesturen. Vanuit het ExploreLAB kunnen in beide fasen concrete duurzaamheidsinitiatieven worden ontplooid.

Virtueel handelen in CO₂

Eén van die initiatieven is de ontwikkeling van een wijkspel om de betrokkenheid bij het thema duurzaamheid te stimuleren. Het spel is gericht op kennismaking met het toekomstig handelingsperspectief van de CO₂-emissiehandel. Het spel moet bewoners nieuwsgierig maken naar de effecten van hun beslissingen en inspanningen en hen handelingsperspectief bieden in alle fasen (bouw- fase, beheerfase en woonfase). De gemeente Almere ontwikkelt dit spel in samenwerking met het Kenniscentrum CO₂.

Het ExploreLAB krijgt Europese betekenis in het kader van het project 'cRRescendo'. Hierin werken ruim 20 partijen in vier Europese steden (Ajaccio (F), Milton Keynes (GB), Viladecans (ESP) en Almere) samen in een subsidieaanvraag uit het EU programma Concerto. De aanvraag omvat o.a. lokale demonstratieprojecten en activiteiten als onderzoek en kennisverspreiding. Met de aanvraag is ca. 12,5 miljoen euro gemoeid, waarvan circa 3,5 voor Almere. De realisatie neemt maximaal 5 jaar in beslag.

PROJECTIDEEËN TWEEDE TENDER LVDO FLEVOLAND

Van 1 maart tot 1 april 2006 was het voor de tweede en laatste keer mogelijk projectideeën in te dienen voor subsidie uit het programma LvDO Flevoland. Acht organisaties maakten van deze mogelijkheid gebruik. Vier aanvragen zijn gehonoreerd. De komende maanden werken de indieners hun ideeën verder uit tot volwaardige projectvoorstellen die passen binnen de kaders en criteria van het LvDO-programma.

'SAMEN MAKEN WE 'T MOOI'

Centraal in dit project staat het organiseren van duurzaamheid als extra kwaliteit bij de renovatie van de Atolwijk en de Zuiderzeewijk in Lelystad. Samen met bewoners en andere betrokken partijen komt men in dit project tot een kwalitatieve wijk waar het goed wonen is. Het gaat hierbij om het verbeteren van de sociale cohesie in de wijk, maar ook om de kansen voor fysieke duurzaamheid en duurzaam bewonersgedrag in de geplande renovatie. Communicatie met de bewoners over hun wensen en mogelijkheden gaat een grote rol spelen. Van de huurders én de particuliere woningeigenaren in de wijk wordt een bijdrage verwacht aan de verbetering van hun woning en woonomgeving.

Meer informatie:

Gemeente Lelystad, dhr. H. de Groote,
jgc.de.groote@lelystad.nl,
(0320) 278 839

'ONTWIKKELING CREATIEVE MILIEUS IN ALMERE-HAVEN'

In dit project gaat woningcorporatie De Alliantie Flevoland al lerend op zoek naar een duurzame invulling van de herontwikkeling van een deel van het centrum van Almere-Haven. Hier doet zich de mogelijkheid voor om in samenwerking met maatschappelijke organisaties gebouwen beschikbaar te stellen voor culturele, educatieve en maatschappelijke invullingen. Dergelijke 'creatieve milieus' kunnen (zoals blijkt uit ervaringen in Eindhoven en Dordrecht), sociale cohesie en economische ontwikkeling in een wijk stimuleren. Middels brainstormbijeenkomsten met een groot aantal betrokken partijen, brengt De Alliantie de mogelijkheden in kaart om maatschappelijke, culturele en creatieve initiatieven in Almere-Haven een kans te geven, in het licht van duurzame ontwikkeling.

Meer informatie:

De Alliantie, dhr. J. de Vletter,
jdevletter@de-alliantie.nl,
(036) 547 59 01

'AGRARISCHE KINDEROPVANG'

Doel van dit project is het opzetten van professionele agrarische kinderopvang die bijdraagt aan duurzame ontwikkeling in Flevoland. Dit wil men realiseren door de ontwikkeling van 'een zelfstandig kinderdagverblijf op de boerderij' of door het bijeenbrengen van agrariërs met een geschikte locatie en partijen die kinderopvang op een boerderij willen realiseren. Het project moet inzicht geven in nieuwe kansen en samenwerkingsmogelijkheden voor professionele kinderopvang die zowel qua wet- en regelgeving als kwalitatief aan alle eisen en wensen voldoet. Economische duurzaamheid is hierbij een uitgangspunt, waardoor agrarische ondernemers een duurzaam toekomstperspectief kunnen ontwikkelen middels deze alternatieve vorm van inkomen.

Meer informatie:

LTO-Noord Projecten, mw. H. Meester,
hmeester@ltonoordprojecten.nl,
(0570) 662 810

VAN DUURZAAMHEIDSBEWUSTZIJN NAAR EMANCIPATIE'

Vooruitlopend op de per 2007 verplichte EPBD-regeling heeft Oost Flevoland Woondiensten (OFW) als eerste woningbouwcorporatie in Nederland een energielabel voor haar woningvoorraad ingevoerd. Aan haar reeds ambitieuze gebouwgerichte insteek wil corporatie OFW een bewonersgerichte aanpak toevoegen. Doelstelling van het project is het vormen van een coalitie van verhuurder(s), huurders en mogelijke andere partijen, om gezamenlijk te zoeken naar mogelijkheden om duurzaam woongedrag te realiseren leidend tot participatie en emancipatie.

Meer informatie: Oost Flevoland Woondiensten,
dhr. M. Bleijenburg, mbl@ofw.nl, (0321) 385521

DUURZAME PLATTELANDSONTWIKKELING

Eén van de thema's binnen het LvDO-programma is Duurzame Plattelandsontwikkeling. Twee projecten gaan invulling geven aan dit thema: het project 'Groen-Blauwe Diensten' en het project 'Landbouw en Zorg'. Hanneke Meester (LTO Noord Projecten) begeleidt, in opdracht van de provincie, het proces van ontwikkeling en uitvoering van deze projecten. In een interview met Hanneke Meester en de twee projectleiders (Wiebe Cool, Expertisecentrum Landbouw en Zorg Dronten en Hans Peter Reinders, Centrum voor Biologische Landbouw) vroegen we hen hoe de twee projectideeën zijn ontstaan en verder tot uitwerking komen.

Hoe zijn jullie projecten ontstaan?

Het project 'Landbouw & Zorg' bestond op zich al, maar dan alleen op lokaal niveau in Dronten. Onder andere vanuit de behoefte om de positie van zorgboerderijen te versterken, is het idee ontstaan om een provinciaal netwerk voor landbouw en zorg op te zetten.

Het idee 'Groen-Blauwe Diensten' is ontstaan bij biologische boeren waar vooral bij blauwe diensten duidelijk werd dat er geen overeenstemming was over het concept. Veel boeren vonden dat ze al veel deden, terwijl een aantal organisaties in Flevoland

Project Groen-Blauwe Diensten

Groene en blauwe diensten zijn gericht op behoud en beheer van natuur, water en landschap in het agrarische cultuurlandschap. Dit project wil vraag en aanbod van groen-blauwe diensten in Flevoland en de taken en verantwoordelijkheden van stakeholders hierbij in kaart brengen. Uiteindelijk doel is het formuleren van een gezamenlijke visie over groen-blauwe diensten en het in gang zetten van een ontwikkeling waarbij deze diensten een structurele plaats krijgen in de provincie.

Meer informatie:

Centrum voor Biologische Landbouw,
Hans Peter Reinders,
hp.reinders@biologischelandbouw.nl
(0320) 281 222

dit niet erkennen. Een duidelijk verschil in visie dus. Toen ontstond het idee om binnen een coalitie tot overeenstemming te komen over wat het concept groen-blauwe diensten is en hoe je dit kan faciliteren.

Waarom heeft de Stuurgroep uit alle ingebrachte ideeën juist jullie ideeën geselecteerd om verder uit te werken?

Dat komt waarschijnlijk vooral door de combinatie van deze twee projecten. Uitgangspunt was namelijk dat de projecten in samenhang verder tot ontwikkeling zouden komen. Bij deze twee projecten is een duidelijke relatie aanwezig. Ook richten beide projecten zich heel goed op de ontwikkelingsprocessen in de provincie. Het platteland wordt steeds multifunctioneler. Vroeger had het platte-

Project Landbouw & Zorg

Dit project beoogt het ontwikkelen van een provinciaal samenwerkingsverband van zorgboerderijen, zorginstellingen en onderwijsinstellingen. Dit met het doel om het enthousiasme voor en de positie van de combinatie van landbouw en zorg in de provincie Flevoland te versterken.

Meer informatie:

Expertisecentrum Landbouw en Zorg
Dronten, Wiebe Cool,
w.cool@groenhorst.nl,
(06) 289 79 316

land vooral een productiefunctie. De liberalisering legt hier steeds meer druk op, waardoor de productiefunctie van het platteland steeds minder wordt. Er moet dus gezocht worden naar andere functies voor het platteland.

Hanneke, wat houdt jouw procesbegeleiding binnen dit Actieprogramma in?

Ik kijk vooral hoe de projectplannen passen binnen het LvDO programma. De focus van LvDO ligt niet zozeer op het realiseren van harde output, maar vooral op het op gang brengen van processen die zich na afloop van het project voortzetten. Het is dus veel meer procesgericht dan productgericht. En dat vergt, zeker als je dit in samenwerking met meerdere partijen doet, meer afstemming en op een andere manier kijken naar zo'n projectplan. Dit is tegelijkertijd de uitdaging als het bijzondere aan dit programma.

Waren deze projecten ook van de grond gekomen als het LvDO programma er niet was geweest?

Het concept 'groen-blauwe diensten' is een actueel onderwerp, waar de meeste coalitiepartners, op ieder hun eigen manier, al mee bezig waren. Dit project zorgt ervoor dat iedereen dezelfde richting op gaat. Het zal voor meer realistische visies zorgen, omdat je de verschillende visies naast elkaar kunt leggen. Dit zal af en toe best wel eens gaan 'knallen'. Het LvDO programma geeft je de kans om met elkaar rond de tafel te gaan zitten en de dingen eens goed uit te zoeken. Met als uiteindelijk resultaat dat iedereen straks dezelfde kant op wil en dat ook zal blijven doen als het project is afgelopen. Het zorgt voor synergie en draagt zo bij tot een echte duurzame ontwikkeling. En daar wil je uiteindelijk toch naar toe.

Voor 'Landbouw en Zorg' heeft LvDO een duidelijke stimulerende werking om samen tot een projectplan te komen. Niet dat het anders nooit zou zijn gebeurd. Het was wel duidelijk dat zich in Flevoland een samenwerkingsverband op dit terrein zou moeten ontwikkelen. Het programma LvDO maakt het mogelijk om de diverse partijen in een breed samenwerkingsverband met de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Het geeft een stimulans om te kijken of de molen in beweging komt.

Wat was lastig in de fase van uitwerking van de projectideeën tot concrete projectvoorstellen?

Het kost veel voorbereidingstijd. Voordat het project wordt gehonoreerd en daadwerkelijk kan starten, moet je alle coalitiepartners bij el-

kaar krijgen. Dit is een lang proces, maar het is ook erg interessant om te zien hoe al die organisaties hiermee omgaan. Zo zijn we helaas een hele goede coalitiepartner voor het project Groen-Blauwe Diensten kwijtgeraakt, omdat zij het hele traject te lang vonden duren. Een struikelblok was ook de gedetailleerdheid die de provincie vroeg ten aanzien van het projectvoorstel, zonder dat je zeker weet of het project straks wel wordt gehonoreerd. Dat vraagt veel eigen investering en legt een grote belasting op de organisatie.

Wat vinden jullie van de nadruk die in het LvDO programma op het proces wordt gelegd?

Op zich goed, maar van de andere kant ook een beetje beangstigend. Het kan heel veel kanten opgaan en dat is lastig. Het gaat niet zozeer om dat je straks de uitkomsten kunt verantwoorden, maar meer dat je goed kunt uitleggen wat er gebeurd is. Het lijkt tegenstrijdig dat je je richt op het proces, zonder dat de uitkomsten precies vaststaan. Maar je moet wel van tevoren goed nadenken over hoe je het proces gaat inrichten en wat je gaat doen. Het is het dilemma tussen ruimte geven aan het proces en hier tegelijkertijd grip op houden.

En dan tot slot: waarmee zijn jullie tevreden bij de afronding van jullie projecten eind 2007?

Hans Peter: "Ik ben tevreden als alle coalitiepartners, inclusief de provincie, mij een hand geven en zeggen: 'Dit was een goed project, hier hebben we echt wat aan gehad!'. Dat men op een nieuwe manier, meerdimensionaal, naar het concept 'groen-blauwe diensten' heeft leren kijken

en dat ook in hun verdere ontwikkeling gaat gebruiken. Daarnaast hoop ik dat 'groen-blauwe diensten' een begrip gaat worden, of dat dit project daar in ieder geval aan heeft bijgedragen.

Wiebe: "Ik ben tevreden als wij in december 2007 een enthousiasmerend afsluitend symposium hebben georganiseerd, waar alle mensen die daar vanuit de provincie naar toe komen een beeld krijgen van de mogelijkheden. Dat het zich als het ware vanzelf gaat doorontwikkelen vanuit enthousiasme over het combineren van landbouw en zorg. En dat ook daadwerkelijk een heel brede groep daar zijn plek gaat vinden."

Hanneke: "Ik ben tevreden als dit het begin van iets is. Je maakt vaak mee dat een project eindigt als er een mooi boekje op de plank ligt. Maar ik hoop dat dit programma en deze projecten een begin zullen zijn van iets waarvan men met elkaar heeft vastgesteld dat het een goede zaak is en dat het zich gaat doorontwikkelen."

COLOFON

De Nieuwsbrief Leren voor Duurzame Ontwikkeling Flevoland is een uitgave van de provincie Flevoland.

Redactieadres:

Provincie Flevoland, t.a.v. Emil van der Weijden
Postbus 55, 8200 AB, Lelystad
Telefoon: (0320) 265 410, Fax: (0320) 265 260
E-mail: emil.van.der.weijden@flevoland.nl

Tekst en redactie:

Emil van der Weijden, provincie Flevoland
Alex van Oost, gemeente Almere
Bregje van den Brand, SME Advies

Vormgeving:

Cluster Kartografie en Grafisch Ontwerp, provincie Flevoland

Foto's passiehuizen:

Erik Franke Architecten

Druk:

repro, provincie Flevoland